

Hoeden af

Vroeger zei je: Metselaar, timmerman, leidekker en loodgieter. Nu zegje: bouwvak-arbeider, hoewel die term ook al ongepast aan 't worden is. Er zijn immers geen arbeiders meer. Er zijn alleen werknemers. Al die stevige, ruige, bakstenen woorden zijn bezig te verglazen tot bleke tegels, waaruit elke voorstelling is weggevoerd.

Ik ben een werknemer in het bouwvakbedrijf ...Wat zegt dit? Dit zegt niets. En dat is ook de bedoeling. De schaamte om zijn handen te gebruiken is zo diep ingevreten, dat bijna geen vakman meer bij zijn beroep wordt aangeduid. Hijzelf begint ook als de bliksem te sparen om zijn zoon te laten 'studeren'. De jongen verzamelt een aantal rollen papier, waarvan de vader denkt dat ze enige waarde hebben, omdat ze diploma's heten en gaat dan op een kantoor onder een buis neonlicht zitten. Daar vallen zijn haren uit, hij begint te brillen, het ziekenfonds schuift hem een nieuw gebit in de mond en na drie jaar is hij intellectueel geworden. Als hij 's avonds de kamer binnenkomt, voelt de vader een vage neiging in zich opkomen hem een trap onder zijn achterste te verkopen, maar hij kan dat moeilijk doen, want de jongen kent alle stroomversnellingen van de Donau uit zijn hoofd en hij heeft bovendien een meisje, dat alle ennen uitsprekt, hoewel ze niet eens uit Groningen komt.

Ik vind het telkens een verademing om in deze bleke maatschappij, waarin iedereen op zijn uiterste tenen staat, een man te ontmoeten, die weer eens wat met zijn handen kan. Of is het niet verkwikkend, om naar een metselaar te kijken? Alleen al de manier, waarop zo'n man een steen aanvat, de losse en toch feilloze greep tussen wijs- en middenvinger en de met een rubber strookje beschermde duim, het kwakje cement, dat hij op de voeg gooit, niet te veel en niet te weinig, maar precies genoeg, en dan dat altijd weer spannende moment, als hij met een los tikje de steen haarscherp op zijn nummer zet, ik kan daar uren naar kijken, omdat achter elke beweging van zo'n hand jaren ervaring en vakmanschap staan, omdat dit geleerd is in regen en wind en omdat de kleinste vergissing van die sterke vingers zich later onbarmhartig wreken zal. Er is hier geen pose mogelijk.

De wereld is vol poseurs. In de kranten, in het reclamebedrijf, op het toneel, in de literatuur, op reisbureau's, banken en handelskantoren wemelt het van kereltjes die doen alsof, die het net niet halen en de rest met bluf aanvullen. Dat kan daar, want hun radertje is maar miniem en de machine draait rustig door. Maar als een metselaar bluft, stort er een heel huis in mekaar. Hij kan het of hij kan het niet.

Op een ministerie in Den Haag kan iemand in een muizenholletje kruipen en daar na veertig jaar volgegeten weer uitkomen, zonder dat hij ooit een bal heeft uitgevoerd. Hij is al die tijd een nul geweest en juist daardoor viel hij niet op. Bij een metselaar is dit niet mogelijk. Die muur moet af. En het ding moet bovendien muurvast staan. Zijn werk is een zelfstandige prestatie, waarvan de deugdelijkheid onmiddellijk blijkt. Zulke mensen hebben daardoor iets ronds en eerlijks, omdat ze de verleiding van de leugen niet kennen.

Wat mij bovendien altijd opvalt, is de rust, de vanzelfsprekendheid, het gemak, ja, bijna de zwier, waarmee ze de dingen doen. Elke beweging is efficiënt en vloeit als vanzelf uit de vorige voort. Ik denk vaak, als ik erbij sta: Kijk, dat zou ik ook wel kunnen. Deze gedachte is uitermate bedrieglijk. Wat men daarbij niet bedenkt is, dat al deze bewegingen zijn opgebouwd uit miljoenen mistastingen, waaruit tenslotte deze ene beweging als de enig juiste is voortgekomen. Ik heb die les door schade en schande geleerd en wel door het bouwen van een tuinhuis. Het is misschien voor u wel aardig om eens te horen, hoe een leek dat doet.

Een paar maanden geleden wandelde ik door Bloemendaal en zag, dat op de Parkweg een huis werd afgebroken. In de tuin stond een groot prieel met glazen wanden, dat mij zeer beviel. Ik stapte over het hekje en vroeg aan de slopers, of dat ook voor de vlakke ging. Ja, meneer, dat ging ook voor de bijl, maar voor tachtig gulden kon ik het meenemen. Vlug een vrachtwagen besteld en een paar uur later lag er een hoop planken en glas in mijn tuin. 's Avonds kwam een van de slopers bij mij langs om te vragen, of hij het voor mij in elkaar zou zetten. Hij was bereid daar zijn vrije zaterdagochtend aan te offeren. Wat mij toen bezielde heeft, weet ik niet, maar ik weigerde. Ik dacht, dat ik het zelf wel kon. Die gedachte is minder hoogmoedig dan het lijkt, als u bedenkt, dat het tuinhuis er al *was*. Ik hoefde het niet te bouwen, ik hoefde het alleen maar in elkaar te zetten. En achteraf ben ik bijzonder blij om die gedachte, want ik heb er enorm veel van geleerd.

U moet namelijk weten, dat ik mijzelf nogal een handig baasje vind. Mijn vrienden, die er nog minder van weten dan ik, stijven mij in deze vergissing. Ik kan een spijker in een plank slaan en hem er daarna weer uittrekken (wat ook meestal nodig is) en heb mij daarmee onder de buurtbewoners de roep van een knutselaar verworven, die van wanten weet. Als er ergens iets kapot is, word ik er meestal bij geroepen. Ik maak het dan wel niet, maar zeg toch, hoe een ander het zou kunnen maken en dat is voor de mensen al een hele geruststelling. Bij zeldzame gelegenheden grijp ik zelf een hamer en begin erop los te slaan. Gewoonlijk gaat het voorwerp dan doormidden. Ik blijf dan een tijdje peinzend naar de hamer staan kijken en zeg dan: waar heb je dat klungel gekocht? De mensen worden dan verlegen en gaan naar binnen. Zo kun je het een hele tijd volhouden. Maar dit keer wilde ik hoger grijpen. Het stond bovendien achter mijn tuinhek zwart van omwonenden, die zich allemaal stonden te verkneukelen om wat er komen ging.

Het eerste, wat je bij zo'n priëel moet hebben, is een waterpas. Kijk, dat gaat zo. Je neemt vier balken en die leg je in een vierkant. Dat noem je het fundament. Is een priëel driehoekig, dan heb je natuurlijk drie balken nodig, maar dat *blijft* toch het fundament heten. Nu moet je zorgen, dat die balken onderling op gelijke hoogte liggen, anders staat zo'n priëel scheef. En het beroerde is, dat het elke week schever gaat staan. Het verzakt nooit zó, dat het weer goed komt, wat je als leek allicht zou denken. Om nu te weten of je zonder zorgen verder kunt gaan, leg je een latje tussen twee balken en kijkt dan, of dat latje wel waterpas ligt. Dat lijkt nu eenvoudig, maar daar heb ik precies een maand over gedaan. Telkens lag de ene balk wat hoger dan de andere en dan was ik er als de bliksem bij met een schop, om hem wat dieper te graven. Dan holde ik naar de andere balk en die lag dan te hoog. Geen nood, ook deze spitte ik naar beneden. Op het laatst lagen mijn vier balken ruim een meter onder de grond en hoorde ik de mensen achter het hek het vermoeden opperen, dat ik bezig was aan een nieuwe wijnkelder.

Ik begreep, dat op deze wijze het priëel geheel in de aarde zou wegzinken en kreeg toen een denkbeeld, waarop ik nog steeds een beetje trots ben. Dit denkbeeld bestond hierin, dat je van twee balken, die onderling niet gelijk liggen, de ene kunt laten zakken, maar dat je ook de ander kunt laten rijzen. Dit idee kreeg ik 's avonds in bed en ik had moeite om eenvoudig te blijven. De volgende dag paste ik de vondst toe en zie, het priëel begon weer langzaam omhoog te komen. Maar nu deed zich gaandeweg een moeilijkheid voor, waarop ik niet gerekend had. Het tuinhuis, of althans het fundament ervan, steeg steeds hoger en hoger en de mensen achter het hek begonnen over te hellen tot de opvatting, dat ik bezig was aan een uitkijktoren.

Het was in dit stadium, dat ik mijn eerste heilzame les ontving. De man, die een maand tevoren zijn diensten zo vriendelijk had aangeboden, kwam toevallig voorbij en stelde grootmoedig voor, om althans dit onderdeel te verzorgen. Hij klom het hek over, droeg de balken een voor een naar een ander gedeelte van de tuin en legde ze daar zorgvuldig neer. Een waterpas gebruikte hij daarbij niet. Hij kneep alleen zijn ene oog dicht en bleef door het andere met een schuin hoofd even turen. Zo'n overblijvend oog noemt men een timmermansoog. 'Meet 't maar na, meneer', zei hij toen, 'ze liggen nou als griffels in 'n doosie'.

Ik legde de waterpas erop en inderdaad, ze lagen haarfijn in hetzelfde vlak. Achter het hek ging nu een licht gejoel op. Hierdoor geprikkeld gaf ik hem een sigaar en zei: 'Mooi zo, de rest doe ik zelf wel'. De nu volgende weken zal ik niet licht vergeten. De eerste wand was het moeilijkst. Hoe krijg je zo'n geval overeind zonder steun van de andere wanden? Hij viel in het geheel drie keer om en drie maal bestelde ik een nieuwe ruit. Door deze ervaring wijs geworden, bestelde ik voor de andere wanden ook maar vast nieuwe ruiten, en dat bleek een heel goed idee, want daardoor kon ik zonder noemenswaardige vertraging doorwerken. Bij elkaar heb ik zestien ruiten verbruikt en op het laatst belde mijn leverancier uit eigen beweging op om te vragen, hoeveel ik er die dag nodig had.

Maar eindelijk was dan toch het grote moment gekomen. Ik had voor die gelegenheid een twaalfstal vrienden uitgenodigd en toen we daar met z'n dertienen in het priëel zaten, had ik moeite om mijn gedachten bij het gesprek te houden; zo vervuld was ik van trots, dat ik dit geheel alleen en eigenhandig geleverd had. 'Kraakt het niet een beetje?' vroeg een bejaard man bekommerd. Hij woont een paar huizen verderop en is altijd een oude zeur geweest. 'Geen sprake van', sprak ik onbezorgd, 'het hout *werkt* alleen wat.' Ik had die term eens ergens gelezen en ik bracht hem zo achteloos te pas, dat ik er zelf plezier in kreeg. 'Kijk,' vervolgde ik, overmoedig geworden, 'je moet die dingen *goed* doen of je moet het *laten*. Klungelen kan iedereen. Maar om 'n priëel zó te maken, dat je erin kunt hossen en dansen, daar is méér voor nodig. Let op, ik zal jullie eens laten zien, hoe dit in mekaar zit.' En na deze onzalige woorden begon ik werkelijk op mijn vloer te springen en te stampen, alsof ik een bezetene was.

Dit was het moment van mijn grootste triomf. De mensen achter het hek stonden zwijgend toe te zien, ieder in de vaste overtuiging dat de boel in elkaar zou lazeren en met deze grootse uitbarsting van vakmanschap snoerde ik hen voorgoed de mond. Mijn roes duurde echter slechts kort. Want met een gekraak, dat mij nog in de oren klinkt, stortte het hele tuinhuis boven het gezelschap ineem. De catastrofe kondigde zich niet eens door een licht wankelen aan, zoals dat met meer solide bouwwerken wel voorkomt: wij lagen zonder enige voorafgaande waarschuwing meteen onder het puin. Gewond werd er niemand. Later hoorde ik van een timmerman, dat dit met knoeiwerk wel meer gebeurt. De boel is dan zo wrak, legde hij mij uit, dat het eigenlijk al puin *is*.

Dezelfde man vertelde me nog, dat ze de volgende dag onder het schaftuur het vraagstuk besproken hadden, wie de grootste stommeling van Bloemendaal was. Met uitzondering van een metselaar, die een debiele neef in de familie had, kreeg ik alle stemmen en het gaf mij toch een vreemd soort voldoening om te weten, dat ik althans in *die* richting tot een topprestatie was doorgedrongen.

Wat ik verder uit dit avontuur heb overgehouden is een diep respect voor al die duizenden onbekende mannen, die rustig en met een glimlach doen, wat mij nooit gelukken zal. Ik breng hun mijn hulde. En telkens als ik sta te kijken bij een huis in aanbouw, waar op een steiger zo'n wit bestoven man met een minimum aan bewegingen een maximale prestatie verricht, waardoor dadelijk iemand veilig onder een schemerlamp een boek kan lezen, terwijl boven hem de kinderen op zolder slapen, dan volg ik eerbiedig die stevige, door weer en wind gebruikte handen in hun spel met stenen en cement en neem mijn hoed af voor een rug, die het niet ziet.

GODFRIED BOMANS

Bron: WIJ BOUWEN

Dit 600-ste Zwarte Beertje werd samengesteld onder auspiciën van de gezamenlijke werkgevers- en werknemersorganisaties in het bouwbedrijf ter gelegenheid van het gereedkomen van de miljoenste na de oorlog gebouwde woning. Aan alle medewerkende schrijvers, van Godfried Bomans tot H. J. Stuvell, werd verzocht hun opvattingen over een bepaald aspect van de bouwnijverheid weer te geven en zo kwam een afwisselend, eer speels dan systematisch opgebouwd geheel tot stand, dat op feestelijke wijze hulde brengt aan de bouwers van alle bouwwerken die na de Bevrijding voltooid werden en van de vele die in de toekomst nog gereed zullen komen.

